

<http://surl.li/clupk> (дата звернення: 13.07.2022).

2. Особливості організації 2022/23 навчального року. URL : <http://surl.li/cnrgf>. (дата звернення: 29.08.2022).

3. Постанова КМУ від 24.06.2022 року №711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-2022-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 29.08.2022).

4. Яким буде навчання з 1 вересня: відповіді освітнього омбудсмена. URL : <http://surl.li/cnmac> (дата звернення: 29.07.2022).

5. Яким має бути укриття у закладі освіти. URL: <http://surl.li/cghly>. (дата звернення: 13.07.2022).

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯНОСТІ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я

Колеснікова Л. А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Колеснікова М. С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Анотація. У статті висвітлено процес формування та наукового дослідження питання вивчення культури безпеки життєдіяльності та збереження життя і здоров'я людини. Проаналізовано терміни «культура безпеки» та «безпека життєдіяльності», досліджено фактори, що впливають на культуру безпеки життєдіяльності.

Ключові слова: культура безпеки, безпека життєдіяльності, вітчизняні дослідження, міжнародні та всесвітні організації, психологічна безпека, превентивні заходи, навколишнє середовище, здоров'я людини, здоровий спосіб життя.

Українські реалії сьогодення вимагають від громадян культури безпеки життєдіяльності, яка набула своєї найвищої актуальності після аварії на Чорнобильській АЕС. Аналіз причин і наслідків став на часі після цієї величезної техногенної катастрофи не тільки у колишньому Радянському Союзі, незалежній Україні, а й у світі. Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) протягом десятиліть реагувало на катастрофу, її наслідки різними способами: програмами, які мали на меті полегшення наслідків аварії для довкілля і здоров'я людини; аналізували уроки, що спричинили катастрофу; проводили роботу по запобіганню подібних надзвичайних ситуацій у майбутньому, виробивши Концепцію культури безпеки. Вищезначена Концепція була підтримана багатьма міжнародними асоціаціями, серед яких: Міжнародна організація праці, Міжнародна організація цивільної авіації, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародна організація з радіаційного захисту, Всесвітня організація трубопровідного транспорту та інші. Поступово термін «культура безпеки» набув широкого значення, почав розповсюджуватися на всі сфери людської діяльності, застосовуватися і до окремої людини, і до суспільства в цілому, включаючи в себе діяльність із забезпечення безпеки та протидії загрозам [1, с. 156].

Розуміння глибини проблеми культури безпеки життєдіяльності, яке прийшло на зламі 80-90-х рр. ХХ століття, провідні вітчизняні науковці П. С. Атаманчук, В. В. Бегун, Д. С. Бірюков, В. М. Заплатинський, О. В. Кобилянський, О. О. Мартюшева, В. О. Михайлюк, І. М. Науменко, Л. А. Сидорчук, Ю. М. Скалецький, Б. Д. Халмуратова, Л. Д. Яценко та інші кваліфікують як зв'язок загострення проблем навколишнього середовища (пряма загроза екологічній рівновазі і здоров'ю нашої нації) та потреба у вдосконаленні навчання населення, зокрема молоді, принципам культури безпеки як базисного принципу безпеки (у пріоритетних сферах діяльності людини) [6, с. 5]. Співробітники Національного інституту стратегічних досліджень проблеми впровадження культури безпеки в Україні вбачають

вирішення проблеми у впровадженні в навчальних закладах, які готують фахівців з даного питання, навчального модуля «Основи безпеки життєдіяльності», при цьому наголошуючи на системі безперервності та багатоступеневості такої освіти, впровадженні екологічного виховання в поєднанні з активною спільною просвітницькою роботою засобів масової інформації, установ культури, громадських організацій, органів влади.

Відомий український вчений О. І. Запорожець у своїх працях висвітлює основні функції та особливості культури безпеки життєдіяльності людини [3].

Дослідниця М. О. Зоріна проаналізувала проблему визначення актуальності та особливостей формування безпекової культури.

М. О. Костюк розглядає аспекти вивчення безпеки життєдіяльності у ВНЗ І-ІІ рівнів акредитації та методологію, теорію, досвід, вдосконалення процесу впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик у підготовці фахівців для викладання «Безпеки життєдіяльності», «Основ охорони праці» та «Основ екології», надає практичні рекомендації щодо вдосконалення процесу підготовки студентів [5, с. 121].

Найчисельнішими у наукових дослідженнях вчених з даної теми є питання здорового способу життя, збереження життя та здоров'я. Їх вивчали В. В. Безпалько, О. С. Васильєва, О. В. Губенко, С. І. Здіорук, В. В. Нестеренко, Т. П. Резнікова, Т. М. Тігаренко, І. М. Шувалова та ін.

Важливим аспектом, який вивчався науковцями, є питання соціальної та національної безпеки, яке висвітлювали М. М. Баченок, Л. А. Весельська, І. Ф. Гнибіденко, Л. І. Ільчук, О. М. Поплавська, Н. О. Савченко та ін.

Зважаючи на те, що культура безпеки – категорія психологічна, роль психології у забезпеченні безпеки є базовою, фундаментальною. Психологічна безпека – це стан психологічної захищеності, а також – здатність людини відбивати несприятливі зовнішні та внутрішні впливи. Це стан суспільної свідомості, у якому суспільство в цілому і кожна окрема особистість сприймають існуюче життя як адекватне й надійне, оскільки воно створює

реальні можливості для задоволення природних і соціальних проблем громадян сьогодні й дає їм впевненість у майбутньому.

Психологічна безпека є складним структурованим психологічним утворенням, що припускає розгляд психологічної безпеки як цілісної системи процесів, результат яких – це відповідність потреб, цінностей, можливостей суб'єкта, відбитим характеристикам реальної дійсності. Це становище, при якому загрози об'єктивної дійсності не завдають шкоди психічному здоров'ю, а сукупність раціональних і чуттєвих якостей дає можливість успішно долати негативний інформаційно-психологічний вплив під час повсякденної життєдіяльності та у надзвичайних умовах. До таких висновків прийшли, узагальнивши інформацію, отриману під час теоретичного дослідження, М. І. Дідора, А. М. Дохоян, Н. О. Лизь, Л. В. Любчак, О. О. Орлов, Л. В. Помиткіна, А. В. Созонтов, Т. І. Туркот, А. Б. Холмогорова та інші вчені.

Не залишилися осторонь і фахівці МАГАТЕ. Консультаційна група з ядерної безпеки при Генеральному директорові МАГАТЕ визначила термін «культура безпеки» – це такий набір характеристик і особливостей діяльності організацій та поведінки окремих осіб, який встановлює, що проблемам безпеки атомних станцій, як таким, що мають вищий пріоритет, приділяється увага, яка визначається їх значущістю» [2, с. 35].

Беззаперечним є факт, що забезпечення безпеки життєдіяльності людини залежить від свідомості, відповідальності, рівня правової культури члена суспільства, взаємодії влади і громадянського суспільства для організації профілактичних заходів по запобіганню виникнення загроз. А «...потреба в безпеці має об'єктивний характер, оскільки всі люди вразливі, незалежно від їх фізичних даних, володіння багатством, владою, іншими ресурсами. Потребу в безпеці неможливо задовольнити повністю. Вона присутня завжди і вимагає постійної до себе уваги, оскільки у різних ситуаціях людей підстерігають найрізноманітніші загрози». Безпека реалізується на індивідуальному, колективному (груповому), державному та громадському рівнях.

На підставі аналізу концепцій безпеки з'ясовано зміщення пріоритетів у цій сфері – від ідеї воєнізованої охорони державних кордонів до ідеї підвищення безпеки повсякденного життя людини як універсального запиту на дотримання прав і свобод людини, запиту на свободу від насильства, переслідувань та страху.

Ми довели, що стан безпеки асоціюється із здійсненням функції захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави або з її результатами. При цьому безпека розглядається як результат складного процесу забезпечення безпеки, як безперервно реалізується завдання, пов'язане з підтриманням оптимальних параметрів життєдіяльності об'єкта, передбаченням і протидією різним загрозам [4, с. 151].

Сьогодні, в умовах воєнного часу, коли постійно зростає складність впливу антропогенних факторів та їх шкідливий вплив на навколишнє середовище, що викликає небезпеку для життя та здоров'я людини, як ніколи актуальним є питання підготовки такого фахівця з викладання основ безпечної поведінки, який не буде обмежуватися тільки основами педагогічних теорій, а й практично турбуватиметься про людину, її безпечне існування, вміння діяти у надзвичайних ситуаціях, надати результативну медичну допомогу, дієво спланувати і провести превентивні заходи, що запобігають надзвичайним ситуаціям.

Список використаних джерел

1. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної, та природної безпеки) : навч. посібник / В. В. Бегун, І. М. Науменко. Київ, 2004. 328 с.

2. Бутиріна М. В., Бабенко В. О. Формування культури безпеки життєдіяльності як соціально-педагогічна проблема сучасної системи освіти України. *Педагогічні науки*. 2014. № 119. С. 33-40.

3. Запорожець О. І. Безпека життєдіяльності: [Електрон. ресурс]. URL: http://pidruchniki.ws/1584072050807/-bzhd/bezpeka_zhittyedyalnosti_zaporozhets_oi (дата звертання: 03.04. 2023).

4. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2010. № 8. С. 149–153.

5. Костюк М. Проблеми вивчення безпеки життєдіяльності у ВНЗ I-II рівнів акредитації. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. № 3. Вінниця, 2012. С. 210-214.

6. Скалецький Ю. М. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні / Ю. М. Скалецький, Д. С. Бірюков, О. О. Мартюшева, Л. Д. Яценко. К. : НІСД, 2012. 17 с.

УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПРОЦЕСІВ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ ВПЛИВУ ШКІДЛИВИХ ЧИННИКІВ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ

Кондель В. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Анотація: Проведено аналіз впливу небезпечних хімічних речовин на здоров'я та життя людини, причин наслідків найбільш резонансних аварій за матеріалами технічних вебінарів «Компетенції з безпеки праці. Базовий курс». Розглянуто інструменти управління та контролю небезпечних речовин на робочих місцях з урахуванням оцінки ризику небезпек та умов запобігання викидам цих речовин.

Ключові слова: управління безпекою процесів, шкідливі речовини, правила VISION ZERO, ієрархія засобів контролю, аналіз резонансних аварій, елементи системи управління.

Надзвичайно важливим є проєкт Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі», розміщений для громадського обговорення на сайті